

*І.М. Ушакова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри
прикладної психології Академії пожежної безпеки України*

НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Перебудовні процеси в Україні в усіх сферах суспільства зумовили посилення тенденцій демократизації і гуманізації навчально-виховного процесу в різних типах навчальних закладів. Згідно цього, завданням школи будь-якого рівня є максимальний інтелектуальний, моральний та духовний розвиток тих, хто навчається, підготовка всебічно розвиненої, творчої особистості, яка здатна до самовираження у різних видах діяльності. [1]

Розвиток детермінується багатьма чинниками. Серед них здавна відмічаються природні, спадкові і набуті під впливом середовища. При цьому провідним фактором визнається планомірний, цілеспрямований вплив навчання і виховання. Питання полягає в тому, які педагогічні, навчальні впливи будуть більш ефективними для студентів взагалі і для кожного з них. [] Але особистість тут не є пасивним продуктом названих чинників. Вони реалізуються через активність самого індивіда, заломлюючись в особливостях його психіки і стимулюючи інтерес до навчання. І саме на них необхідно спиратись при організації роботи у вищому навчальному закладі.

Наше дослідження стосується впливу організації проведення практичних та семінарських занять (а саме застосування їх нестандартних форм) на розвиток особистості студента, що, на нашу думку, є одним з найважливіших показників ефективності навчання. Традиційна форма організації навчання орієнтована на відтворення вивченого матеріалу і його застосування на практиці. Ми пропонуємо ставити студента в позицію активного дослідника. Викладач задає тільки ситуацію, а визначення проблеми, знаходження методів та шляхів її подолання лежить на плечах студента. [3; 4]

Отже, спершу зупинимося на можливих варіантах методики проведення практичних занять під якими ми розуміємо такі види учбових занять, які вимагають від студента посиленої діяльності, активності (як в аудиторії, так і вдома). Як нестандартні ми пропонуємо: 1) ілюстративне практичне заняття; 2) діагностичний практикум; 3) вправи. Охарактеризуємо їх докладніше.

Перший вид практичного заняття передбачає ілюстрування студентами викладених на лекції або в підручниках теоретичних положень. Кожен з них підбирає приклади (з власного досвіду, з художньої, наукової літератури, тощо), які підтверджують чи заперечують закономірності психічного розвитку. Відмітимо, що така форма організації практичного заняття помітно

підвищує активність слухачів і навіть ті з них, хто зазвичай не приймає участі у роботі групи, включаються в процес. Незвичність форми також дозволяє студентам без особливих зусиль запам'ятати основні теоретичні положення стосовно обговорюваної теми і пов'язати їх з практикою.

Друга виділена форма проведення практичних занять спрямована на освоєння майбутніми фахівцями основ психодіагностики та виявлення власних психологічних особливостей. У цьому випадку студенти отримують завдання провести дослідження власних особливостей за допомогою методики, яку дає викладач та інтерпретувати отримані дані. Таке заняття дозволяє закріпити матеріал з теми і підвищує інтерес студентів до психологічних знань та практичної організаторської роботи.

Третій вид практичних занять у чистому вигляді зустрічається мало. Частіше ми використовували його як частину і практичних, і семінарських занять. Основа вправи - це завдання, яке розглядається з позицій теорії. У цьому випадку студенти аналізують проблемні ситуації, які вони підібрали самостійно або ті, що надає викладач. Основна увага тут приділяється розв'язуванню психологічних задач або питань такого типу: 1) Як ви розцінюєте те, що відбулося в даній ситуації? 2) Які помилки та ким допущені в цій ситуації? Які їх причини? 3) Що б ви порекомендували учасникам даної ситуації? 4) Які заходи в даній ситуації повинні і можуть здійснити педагог, психолог, батьки? 5) Поясніть, про що йдеться у наведеному прикладі? Які джерела інформації слід використовувати для правильної оцінки ситуації?

Аналіз конкретних психологічних ситуацій допомагає виробити у студентів оціночні судження, уміння висловлювати та доводити свою точку зору, самостійно, критично, нешаблонно мислити, узагальнювати та робити висновки, вирішувати різні ситуації. Вважаємо, що саме такі завдання наближають знання студентів до практики, роблять їх більш конкретними та міцними.

Насамкінець відмітимо, що названі методики проведення практичних занять часто поєднуються, що дає, на наш погляд, позитивний ефект і в мотивації навчання, і в формуванні знань, умінь, навичок.

Розглянемо тепер можливості семінару. В наш час акцент робиться на творчій самостійній роботі студентів, звичайно, за підтримки і керівництва з боку вчителя. В експериментальному навчанні нами застосовуються семінар-дискусія та семінар-наукова доповідь.

Дискусія являє собою обговорення проблеми з різних (протилежних) точок зору. При застосуванні такої форми проведення семінарського заняття група довільно ділиться на частини за кількістю підходів до вирішення даного питання. При підготовці до семінару студенти знаходять факти, які підтверджують ту точку зору, яку вони відстоюють і свідчення необґрунтованості інших підходів до даного питання. Викладач стежить за ходом дискусії, направляючи її в наукове русло, враховуючи підготовленість

та деякі індивідуальні особливості студентів (тривожність, впевненість у собі, комунікативність, тощо). У ході дискусії не вирішується, але проясняється, стає більш зрозумілою суть проблеми, що допомагає студентам зайняти якусь сторону у спорі чи виробити власну позицію стосовно питання. Таким чином, семінар-дискусія дає можливість студентам аналізувати і порівнювати різні підходи до поставлених питань, формує у них уміння вести наукову дискусію, активізує інтерес до процесу набуття нових знань.

Друга методика проведення семінару є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності студентів та формування у них умінь та навичок наукової роботи. Академічна група ділиться на "наукові колективи", кожний з яких працює над одним з питань, що винесені в план семінарського заняття. У цих мікрогрупах призначаються: доповідач, завданням якого є повідомити основні теоретичні та експериментальні дані стосовно питання; співдоповідач, який доповнює попередню розповідь; опоненти, які представляють факти, які суперечать думці доповідачів та знаходять протиріччя у їх виступах; рецензент, завданням якого є дати оцінку всім виступам. Зрозуміло, що кожний з них повинен ознайомитись з суттю питання, а також вміти побудувати свій виступ відповідно до рамок ролі. Інші члени групи під час обговорення слухають, записують основні моменти, задають питання, тобто, також приймають участь у роботі. Критеріями ефективності роботи студентів під час семінару такого типу ми вважаємо уміння провести ґрунтовний аналіз питання, уміння висловлювати та обґрунтовувати свою точку зору, здатність підібрати точні емпіричні дані, які ілюструють закономірності та критичність і самостійність мислення. Саме розвиток цих якостей і є головним завданням семінару-наукової доповіді. Крім того, у студентів розширюється уявлення про наукову роботу та способи її організації, що, безумовно може бути використано ними у майбутньому.

Насамкінець зазначимо, що застосування нами таких форм організації практичних та семінарських занять в віковій психології виявилось дієвим фактором підвищення активності студентів в учбовій діяльності, мотивації та успішності навчання. [2]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кремень В., Ткаченко В. Орієнтири на перспективу.// Шлях освіти, 1997.- С. 2-10.
2. Лялюк І.М. Формування індивідуального досвіду розв'язування мислительних задач у студентів вищого педагогічного закладу.: Дис...кандидата психол. наук.- К.: 2002.- 217 с.
3. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология.- СПб, 1999.-416 с.
- 34Якиманская И.С. Принципы построения образовательных программ и личностно-ориентированное развитие учащихся.// Вопросы психологии.- 1999.- С. 39-48.